

Oslo, 31.10.2025

Klima- og miljødepartementet (KLD)

Høringsuttalelse - Forslag til tiltaksplaner etter kvalitetsnormen for villrein i Hardangervidda og Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder

Norsk Friluftsliv viser til høring, datert 2. juli 2025, med forslag til tiltaksplaner etter kvalitetsnormen for villrein i Hardangervidda og Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder, (deres ref. 25/2668).

Norsk Friluftsliv representerer de 19 store frivillige friluftslivsorganisasjonene i Norge, med til sammen rundt en million medlemskap og rundt 5000 lokale lag og foreninger. Norsk Friluftslivs oppgaver er klart definert i vedtektene, og vårt mandat er blant annet å fremme allemannsretten, et naturvennlig friluftsliv og hensynsfull ferdsel på eget ansvar, samtidig som vi skal sikre friluftslivets naturgrunnlag og skape økt forståelse for naturens egenverdi.

Norge har et internasjonalt ansvar for villreinen (*Rangifer tarandus*) og dens leveområder, som er under et stadig økende press. Norsk Friluftsliv er derfor bekymret for villreinen og villreinens overlevelse i Norge og tar dette på det største alvor. Friluftslivet er derfor beredt på å ta sin del av ansvaret for å snu den negative utviklingen for villreinen, men det forutsetter at alle sektorer tar sitt ansvar. Jo større og mer forpliktende ansvar de ulike sektorene blir pålagt eller tar, jo lettere er det å få aksept for tiltak som regulerer ferdselen.

Norsk Friluftsliv vil i hovedsak uttale seg til tiltaksplanene på et generelt nivå (dvs. i første rekke høringsnotatet). For mer spesifikke kommentarer og innspill til de konkrete tiltakene for de ulike områdene, vises det til uttalelsene fra Den Norske Turistforening (DNT) og Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF).

Overordnede kommentarer

Den samlede belastningen på villreinen og dens utvikling har vært negativ i lengere tid, som følge av at andre hensyn og samfunnsinteresser har blitt vektet tyngre enn villreinens. Det følger av kvalitetsnormen for villrein at det bør utarbeides en plan for hvordan godkjent kvalitet kan oppnås dersom et villreinområde ikke oppnår fastsatt kvalitetsmål, eller der det er en negativ utvikling som innebærer at det er en fare for at kvaliteten forringes.

Klima- og miljødepartementets forslag til tiltaksplaner beskriver en rekke tiltak og virkemidler som har som formål å bidra til å forbedre tilstanden for villreinen i Hardangervidda, Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei villreinområder. Tiltaksplanforslagene inneholder både overordnede og svært detaljerte tiltak, hvor ansvaret for gjennomføring varierer mellom nasjonale, regionale og lokale myndigheter, samt privat og frivillig sektor. Videre er det gjennomgående at tiltakene legger opp til at den ansvarlige aktøren frivillig må slutte seg til det enkelte tiltak. Å stoppe dagens negative utvikling for villreinen vil kreve tydelige prioriteringer av hensynet til villrein opp mot andre samfunnsinteresser over tid, og gjennomføringen og oppfølgingen av tiltaksplanene er sentralt for måloppnåelsen frem mot 2050 og 2100.

I stortingsmeldingen om villreinen slås det fast at en manglende helhetlig arealforvaltning av villreinfjellet, med utbygging og oppdeling av naturareal, er den viktigste årsaken til villreinens negative utvikling. Om vi skal ha håp og mål om å stoppe dagens negative utvikling og bedre villreinens levekår er det avgjørende at denne utviklingen stoppes umiddelbart og at utviklingen snus.

For å lykkes med dette kreves både politisk mot og vilje. Norsk Friluftsliv uttrykker bekymring for at de foreslåtte tiltaksplanene ikke er tilstrekkelig forpliktende til å oppnå dette målet. Planene legger i for stor grad opp til frivillig tilslutning, noe som er utilstrekkelig for å verne som villreinens interesser.

Norsk Friluftsliv aksepterer begrensninger i friluftslivet, men er bekymret for at det er lettere å ofre friluftslivet og allemannsretten, enn å stoppe nye arealinngrep og gjennomføre dyre restaureringstiltak. Vi vil derfor understreke viktigheten av at alle sektorer og aktører må bidra på en forpliktende måte slik at det totalt sett slik at det i blir kraftfulle tiltak med effekt.

Til tross for at Stortinget har gitt regjeringen mandat til å iverksette tiltaksplaner, som er tilstrekkelig ambisiøse til å snu den negative utviklingen for villreinen, vurderer departementet at tiltaksplanene som foreslås *«vil ha liten mulighet til å*

stoppe den negative utviklingen for villreinen i Hardangervidda og Setesdal Ryfylke/Setesdal Austhei villreinområder innen 2030».

Dette gir grunn til bekymring, og Norsk Friluftsliv vurderer at det er to hovedgrunner til at den negative utviklingen ikke vil stoppe innen 2030:

- Alle tiltakene er uforpliktende og bygger på frivillighet, noe som gjør gjennomføringen av tiltakene svært usikker
- Tiltakene går ikke langt nok, særlig gjelder det innenfor arealforvaltningen, som er den viktigste grunnen til villreinens negative utvikling

Frivillighet er i utgangspunktet positivt, men det forutsetter alt alle er enige og ønsker å bidra. Dette blir fort et problem når det er behov for inngripende og kraftfulle tiltak. Da kan ofte egne interesser blir viktigere enn hensynet til fellesskapets.

Helhetlig og restriktiv arealforvaltning

Behov for strammere rammer:

Når hovedårsaken til villreinens utfordringer er en manglende helhetlig arealforvaltning, er det avgjørende at vi umiddelbart stanser videre nedbygging av villreinens leveområder. Det er derfor viktig med en innstramning av rammene for arealforvaltningen slik at vektleggingen av villreinhensyn styrkes og tap av leveområder forebygges. Hvis dette ikke skjer frivillig fra kommunene, slik tiltaksplanene legger opp til, må dette strammes inn umiddelbart fra staten. I motsatt fall vil vi havne enda lenger fra målet om å redde villreinen, noe som vil kunne medføre behov for enda mer inngripende og omfattende tiltak i framtida.

Innsigelse:

Norsk Friluftsliv har i lang tid etterlyst at innsigelsesmyndigheten til Statsforvalteren må styrkes i arealsaker og i høringsnotatet står det: «Flertallet mener blant annet at villreinmeldingen, tiltaksplanene og de nye statlige planretningslinjene for arealbruk og mobilitet må gi Statsforvalteren et tydelig mandat for å gripe inn mot tiltak i villreinområdene for å sikre at målet om en høy terskel for nye inngrep i villreinområdene følges opp i praksis». I utgangspunktet er det derfor bra at et flertall på Stortinget mener at Statsforvalteren må få et tydeligere mandat i villreinområder, men vi vil advare mot en forvaltning av villreinområdene som tar

utgangspunkt i innsigelser fra Statsforvalteren og ikke en stramme ramme for arealforvaltningen i kommunene.

Planvask:

Kommunene har hovedansvaret for arealplanleggingen etter plan- og byggingsloven og vektlegging av hensyn i planprosesser. Tiltaksplanene legger opp til at kommunal planvask et sentralt virkemiddel for å oppnå en mer helhetlig arealforvaltning i villreinområdene. Planvask i seg selv løser ikke utfordringene for villreinen, men er et viktig tiltak for å stoppe videre nedbygging og fragmentering av villreinområdene. Det bør derfor stilles som et krav om at alle berørte kommuner gjennomfører planvask og at staten må bidra med ressurser for å sikre rask og effektiv gjennomføring.

I tiltaksplanen for Rondane villreinområde tiltak 10 (pause i hyttebygging frem til planvask er gjennomført) oppfordres kommunene til å støtte videre utbygging av fritidsboliger i randsonen til villreinområdet på pause frem til planvask er gjennomført. Vi ser på dette som et viktig tiltak som også bør gjennomføres for Hardangervidda og Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei.

Tilskuddsordning for juridisk bistand:

Kommunene vil sannsynligvis ha behov for juridisk bistand i forbindelse med planvask og innløsning av rettigheter. Vi mener derfor det bør opprettes en tilskuddspost for juridisk bistand til kommunene, etter modell av tilskuddsordningen for Oslofjorden.

Restaurering:

Etablering og bruk av lite tilpasset infrastruktur gir betydelige utfordringer for villreinen, som i dag i liten grad er gitt rom for å utnytte de potensielle kalvings-, trekk- og årstidsbeiteområder som finnes. Restaurering av villreinens leveområder har betydelig potensial for å forbedre tilstanden for villreinen. Potensielt viktige tiltak som ble foreslått av faggrunnlaget er etablering av tunneler som ivaretar villreintrekk over Rv7 og E134 i Hardangervidda når situasjonen med skrantesyke tillater det og ferdselsregulering av anleggsveier i Setesdalsområdene. Slike tiltak er dyre, men effekten må utredes og tiltakene prioriteres på en måte som gir mest mulig effekt. For at vi skal sikre villreinen for fremtiden, må det være vilje til å bruke betydelige ressurser på å rette opp skadene etter tiår med inngrep som har hatt negativ effekt på villreinen og dens leveområder.

Ferdselsreguleringer

Lovregulering:

I høringsnotatet står det at Miljødirektoratet skal utrede virkemidler for ferdselsregulering med hjemmel i naturmangfoldloven.

Norsk Friluftsliv ser at det kan være behov for muligheten til å regulere ferdsel, også utenfor verneområder, av hensyn til villreinen. Vi er derfor positive til å utrede nye virkemidler for ferdselsrestriksjoner, som begrenser seg til tid og sted, for å ta nødvendig hensyn til sårbar natur, i denne sammenheng villrein. Vi er imidlertid sterkt kritiske til en utredning av muligheten for varige og generelle ferdselsrestriksjoner, noe vi mener vil komme i konflikt med allemannsretten.

Kunnskapsbasert kanalisering:

Norsk Friluftsliv er positive til en kanalisering av ferdsel bort fra de mest sårbare områdene igjennom kunnskapsbasert tilrettelegging. Dette kan innebære omlegging eller fjerning av stier. Slike tiltak må baseres på oppdatert kunnskap om reinens arealbruk og kombineres med kompenserende tiltak, som tilrettelegging i mer robuste områder. Her må kommunene være åpne for etablering av nye løyper i områder der dette er aktuelt, som et kompenserende tiltak. Restriksjoner må være dynamiske og begrenset i tid og rom.

Veilednings- og informasjonsbehov

Norsk Friluftsliv støtter tiltak for bedre veiledning og informasjon. Vi mener det er et betydelig potensial i å utvikle gode kommunikasjonstiltak og utnytte dette i mye større grad enn det som er gjort til nå. Dette er et kostnadseffektivt virkemiddel som vil være et mindre inngripende tiltak. Vi oppfatter at folk flest ønsker å ta hensyn, bare de vet hvor, hvordan og hvorfor. Det må være vilje til å bruke ressurser på aktivt informasjonsarbeid, blant annet gjennom:

- Nett og sosiale medier i samarbeid med friluftslivsorganisasjoner (herunder ut.no)
- Informasjonsplakater, brosjyrer m.m. på alle sentrale steder, herunder utfartssteder, hytteområder og informasjonssentre.
- Informasjon gjennom hytte- og velforeninger, grendelag o.l.
- Villreinveiledere i terrenget på strategisk viktige plasser til tider med mye utfart

Stier, løyper og hytter

I tiltaksplanene er det foreslått tiltak som vil ha konsekvenser for friluftslivet og ferdsele i villreinfelet. Norsk Friluftsliv er ikke negative til at det settes inn tiltak for å redusere ferdsele og få en mer villreinvennlig ferdsele. Vi ser at det kan være behov for:

- Stenging eller flytting av turisthytter og nedlegging av tilhørende stier
- Omlegging av stier og løyper
- Kompenserende tiltak, som etablering av erstatningstilbud i mindre sårbare områder.

Norsk Friluftsliv mener samtidig at ferdselestriksjoner eller forbud må begrenses i tid og rom til det som er nødvendig av hensyn til villrein ut fra faglige vurderinger og det må være en dynamisk tilnærming til dette. En dynamisk tilnærming krever GPS-merking eller liknende merking av villreinen på en måte som gjør at vi vet hvor den er til enhver tid.

For de konkrete tiltakene er det viktig å ha god dialog med DNT.

I høringsnotatet står det at *«det er viktig at det sikres god samordning med tiltaksplanene i de enkelte villreinområdene i det videre arbeidet med kommende planer og strategier, og at tiltaksplanene som et utgangspunkt skal legges til grunn som et rammeverk for kommende planer»*. Vi merker oss at en ny sti- og løypeplan for Hardangervidda er på høring parallelt med tiltaksplanene. Departementet oppfordrer til *«at slutføringen av denne prosessen ser hen til den endelige tiltaksplanen Hardangervidda villreinområde som skal vedtas.»* Norsk Friluftsliv er tydelige på at dette er en sentral føring som vi støtter og som bidrar til mer forutsigbare rammer.

Motorferdsele og regulering av veier

Norsk Friluftsliv mener at motorisert ferdsele er et betydelig problem for villreinen og at det totale omfanget må nedjusteres, kanaliseres og at sårbare områder må skjermes. Vi mener at motorisert ferdsele må begrenses til et minimum, og at her er det et betydelig potensial for å stramme inn, både løyvepraksis, alle typer motorisert ferdsele derav helikopter bruk og stenging av veier. Vi støtter departementets forslag om å redusere omfanget av motorferdsele, øke kunnskapen, sikre bedre samordning, samt et digitalt saksbehandlings- og rapporteringssystem. I tillegg mener vi det er behov for å stramme inn reglene for bruk av motorisert ferdsele i villreinområdene, for

at det i praksis skal tas reelle hensyn til villrein. Innstramminger her må prioriteres før man vurderer ytterligere restriksjoner på ikke-motorisert ferdsel.

Evaluering og oppfølging

For at tiltaksplanene skal oppnå målene, må hensynet til villreinen vektlegges vesentlig tyngre enn det har blitt gjort tidligere. For å sikre gjennomføringen og villreinens framtid, er det viktig med overvåking og evaluering av tiltakene i tiltaksplanene. Norsk Friluftsliv støtter forslag til tiltak for å evaluere og eventuelt revidere tiltaksplanene. Dette danner grunnlag for videreføring av vellykkede tiltak, endring eller revidering av mindre vellykkede tiltak og vurdering av behov for nye og kraftigere tiltak.

Vennlig hilsen

Norsk Friluftsliv

Hans Erik Lerkelund
fagsjef naturforvaltning

Signe Helene Lund
rådgiver naturforvaltning